

Datum
2018-06-26
Vår referens
Vjollca Haxha
Utvecklingssekreterare
vjollca.haxha@malm.se

Tjänsteskrivelse

Motion av Hanna Gedin (V) om att införa feministiskt självförsvar i skolan STK-2017-1275

Sammanfattning

Motion av Hanna Gedin (V) om att införa feministiskt självförsvar i skolan. Motionären föreslår att kommunfullmäktige beslutar att grundskolenämnden ges i uppdrag att införa utbildning i feministiskt självförsvar i grundskolans obligatoriska undervisning för alla flickor från årskurs 7, att gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ges i uppdrag att införa utbildning i feministiskt självförsvar som valbar kurs och att båda dessa nämnder ges i uppdrag att förstärka elevhälsan, prioritera arbetet med sex- och samlevnadsundervisning samt att göra kontinuerliga och förebyggande insatser kring den negativa mansnormen riktade till pojkarna i Malmös skolor. Ärendet har skickats på remiss till grundskolenämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden. Nämnderna anser att området redan är prioriterat mot bakgrund av rådande lagkrav, pågående arbete samt att motionens förslag i vissa delar går emot det som anges i lagar som reglerar huvudmannen och skolans verksamhet. Mot bakgrund av skolenämndernas lagstadgade uppdrag och ansvar, pågående arbete inom området och möjligheten för skolor och lärare att själva till stor del planera och prioritera innehållet i elevernas undervisning, samt att Malmö stad som huvudman med jämställdhetsintegrering och antidiskrimineringsarbete som prioriterade områden, ger goda förutsättningar för alla barn och elever att utvecklas utifrån sin förmåga oberoende av könsidentitet. Stadskontorets bedömning är att motionen ska anses besvarad med vad som redovisas i ärendet.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta

1. Kommunfullmäktige anser Hanna Gedin (V) motion om att införa feministiskt självförsvar i skolan besvarad med hänvisning till vad som redovisas i ärendet.

Beslutsunderlag

- Motion av Hanna Gedin (V) om att införa feministiskt självförsvar i skolan
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 180806 - Motion om feministiskt självförsvar i skolan
- Remissvar från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslut 180223 §27 med Särskilt yttrande (V)
- Remissvar från grundskolenämnden
- Grundskolenämnden beslut 180425 §56 med reservation (M) och (L), särskilt yttrande (SD) och reservation (V)
- Förslag till beslut §528 KS AU 180917

Beslutsplanering

KS Fördelningsmöte 2017-10-23
 Kommunstyrelsens arbetsutskott 2018-09-17
 Kommunstyrelsen 2018-10-03
 Kommunfullmäktige 2018-10-25

Beslutet skickas till

Motionären
 Grundskolenämnden
 Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Ärendet

Motion av Hanna Gedin (V) om att införa feministiskt självförsvar i skolan. Motionären föreslår att kommunfullmäktige beslutar att:

- Grundskolenämnden ges i uppdrag att införa utbildning i feministiskt självförsvar i grundskolans obligatoriska undervisning för alla flickor från årskurs 7,
- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ges i uppdrag att införa utbildning i feministiskt självförsvar som valbar kurs,
- Grundskolenämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ges i uppdrag att förstärka elevhälsan,
- Grundskolenämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ges i uppdrag att prioritera arbetet med sex- och samlevnadsundervisning,
- Grundskolenämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden ges i uppdrag att göra kontinuerliga och förebyggande insatser kring den negativa mansnormen riktade till pojkarna i Malmös skolor.

Motionären skriver att våldet är det grävsta uttrycket för könsmaktsordningen och innefattar allt våld som kvinnor utsätts för. Omfattningen på problemet är stort, likaså mörkertalet. Under kampanjen #MeToo synliggörs hur utbredd problemet är. Många tjejer och kvinnor, kända som okända, berättar om sina erfarenheter av sexualiserat våld. Mångas första upplevelse av sexualiserat våld är i eller i anslutning till skolan. Motionären menar att våld och trakasserier inte är ett nytt fenomen utan ett grundläggande problem i ett samhälle som präglas av ojämlikhet mellan män och kvinnor. Medvetandegörandet om att detta är ett strukturellt problem är viktigt men att diskutera den skadliga mansnormen räcker inte. När samhället och vuxenvärlden inte ger flickor och kvinnor verktyg att förstå och hantera otryggheten innebär det att många bär skulden och skammen i tystnad. Så länge vi lever i ett ojämställt och sexualiserat samhälle behövs därför metoder för att hantera vardagen. Feministiskt självförsvar lyfts i motionen som ett sätt att stärka flickor och kvinnor att ta kontroll över sina liv. Det är en praktik som syftar till att ge flickor och kvinnor verktyg att försvara sig mot det sexualiserade våldet, fysiskt och verbalt, men framför allt att skapa ett rum för att diskutera gränssättning och sexualiserat våld. Feministiskt självförsvar finns på flera skolor runt om i landet, bland annat i Göteborg och Umeå. Motionären anser det dags för Malmös skolor att utbilda i feministiskt självförsvar. Utöver feministiskt självförsvar menar motionären att det är viktigt att det finns kompetens på skolorna kring det patriarkala våldet. Elevhälsan framhålls ha en viktig funktion, likaså sex- och samlevnadsundervisningen. Motionären konstaterar att det också behöver göras insatser riktade

till pojkarna.

Remissinstansernas yttranden

Grundskolenämnden

Nämnden anser att området är prioriterat och anser sig vara rustad inom det som motionen uppmärksammar. Nämnden bedriver ett flerårigt projekt för ett sammanhållet styr- och ledningssystem för varje elevs bästa skola för att därmed säkerställa att läroplanens krav och intentioner uppfylls. Detta är bland annat tänkt att förstärka likvärdigheten mellan pedagogers, arbetslags och skolors arbete.

Både ur ett arbetsgivar- och verksamhetsperspektiv är detta viktiga frågor och förvaltningen har både lagar samt kommunövergripande planer att förhålla sig till, däribland till exempel *Strategi och handlingsplan för sexuell hälsa*. Inte minst skollagen ställer också krav på förvaltningen att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Grundskolenämnden, tillsammans med de två andra skolenämnderna, bedriver en strategisk satsning i normkritik och mot diskriminering. Arbetet består av tre steg; utbildning för alla chefer och insatser för alla medarbetare inom skolan för att skapa en gemensam grund. Dessutom sker en extra utbildning för processtödjare i verksamheterna. Det ska tilläggas att skolan vid upplevt stödbehov på området kan beställa lösningsfokuserade åtgärder utifrån specifik problembild. Alla åtgärder är baserade på vetenskaplig grund utifrån samarbete med bland annat Malmö universitet.

Elevhälsoarbetet utgår från beslutade riktlinjer som ska säkerställa en likvärdig och tillgänglig verksamhet med hög kvalitet utifrån främjande, förebyggande och åtgärdande insatser individuellt, på grupp- och organisationsnivå. Bland annat inkluderar detta kontakter med alla elever genom så kallade hälsosamtal, där också gränssättning till den egna kroppen inkluderas. Grundskolor kan även på eget initiativ beställa insatser utifrån specifikt utvecklingsbehov av centrala elevhälsan.

Sex och samlevnad ingår som en integrerad del i alla ämnen från förskoleklass. Inom området ryms också diskussioner om känslor, lust, rätt till den egna kroppen genom att kunna säga nej, med mera. Studiematerial hämtas exempelvis från Rädda barnen, Riksförbundet för sexuell upplysning och Kommunförbundet. Föreläsare kan också bjudas in på temat. Uppdraget har bland annat utgått från av kommunfullmäktige antagen ”Strategi och handlingsprogram för arbetet med sexuell hälsa i Malmö stad 2010–2017”.

Förvaltningen och förvaltningens verksamheter arbetar med området normer och värden på en mängd olika sätt, normer och värden är ett av förvaltningens prioriterade områden. Varje enskild skola arbetar med normer och värden utifrån likabehandling och utifrån skolornas behov kopplat till åtagandeplanerna. Vissa projekt är förvaltningsövergripande, andra omfattar en eller flera skolor. De största projekten som just nu är pågående i förvaltningen är ett projekt kring sexuell hälsa och det tidigare nämnda projektet kring normer och antidiskriminering i samarbete med förskoleförvaltningen och gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen.

Arbetet med normer och värden utgår från läroplanens andra kapitel. Utifrån denna gör skolverket bedömningen att könsuppdelad utbildning och undervisning riskerar att strida mot

skolans värdegrund och kan leda till diskriminering på grund av kön eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Lika möjligheter och villkor för alla elever oberoende av könstillhörighet är därför av stor betydelse för en jämlik skola enligt skolverket. Strävan ska i stället vara att förstärka jämställdhetsuppdraget och rektors och lärares skyldigheter att se till att eleverna möts och arbetar tillsammans, oberoende av könstillhörighet (Skolverket, dnr 2017:00265, Konsekvensutredning avseende förslag till ändringar i läroplaner för att förtydliga skolans jämställdhetsuppdrag).

Nämnas bör också det samarbete som finns mellan grundskolor, föreningsliv och med andra verksamheter i närområdet med syftet att uppmuntra självförtroende, utveckla respekten för varandra och lära ut metoder för konfliktlösning. Verksamheten följs upp genom elevenkäter och genom att statistik på bland annat sexuella trakasserier belyses vid kvalitetsdialoger.

Sammantaget bedömer grundskolenämnden sig vara rustad inom området som motionen uppmärksammar med ett gemensamt systematiskt arbete både till flickor och pojkar generellt utifrån läroplanen och andra styrdokument samt med särskilda stödinsatser på grupp- och individnivå där en möjlighet också finns för respektive grundskola att välja metod i enlighet med det styr- och ledningssystem som finns inom Malmö stad och grundskolenämnden.

Grundskolenämnden föreslår därmed kommunfullmäktige att motionen ska anses besvarad med vad som anförs i yttrandet.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Motionären önskar införa utbildning i feministiskt självförsvar som valbar kurs. Inom gymnasieskolan finns inte valbara kurser utan detta ryms inom ramen för det individuella valet och regleras i styrdokumentet. Att införa feministiskt självförsvar som en egen kurs är inte möjligt utifrån skollag eller läroplan. En kommun kan inte skapa egna lokala kurser och inte heller inrätta specialutformade program. Ämnesplanerna i gymnasieskolan styr kursernas innehåll och det är respektive skola och lärare som avgör vad som ska ingå i undervisningen. Huvudmannen kan inte styra över varken kursplanernas innehåll eller den tolkning som skola och lärare gör av dessa.

Motionären önskar vidare att nämnden får i uppdrag att stärka elevhälsan, prioritera arbetet med sex- och samlevnadsundervisning samt genomföra insatser kring den negativa mansnormen. I skolans uppdrag ingår att se till att alla barn och elever, oavsett könstillhörighet, får utveckla sina förmågor och intressen. Alla barn och elever har rätt till en utbildning fri från diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Skollagen och läroplanerna uttrycker tydligt att skolan har ett uppdrag att motverka traditionella könsmonster och att jämställdhet ska förmedlas som ett grundläggande demokratiskt värde. Sex och samlevnad ingår vidare som en integrerad del i många av kurs- och ämnesplanerna. I flera av dessa finns begrepp som sexualitet, relationer, kön, jämställdhet och normer inskrivna. Detta innebär att ansvaret för kunskapsområdet vilar på flera lärare och ska tas upp inom ramen för många kurser och ämnen.

Inom Malmö stads kommunala gymnasieskolor är därför jämställdhet och sex- och samlevnadsundervisning redan prioriterade frågor. Elevhälsan i Malmö stads skolor arbetar förebyggande genom bland annat individuella hälsosamtal, värderingsövningar och samtal om sexuell hälsa, relationer och könsroller.

Nämnden har utöver detta gett gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen ett uppdrag att bedriva ett arbete mot de tysthetskulturer som ökar risken för sexuella trakasserier och övergrepp bland både elever och medarbetare. Arbetet kommer redovisas för nämnden senast i april 2018. Detta arbete motsvarar i stora delar motionärens intentioner.

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden föreslår därmed kommunfullmäktige att avslå motionens yrkanden med anledning av ovanstående.

Stadskontorets bedömning

Feministiskt självförsvar är en typ av självförsvar för tjejer som har sin grund i feministisk ideologi och fokuserar på de sexualiserade våldet. Det handlar om tekniker som lärs ut för att försvara sig mot såväl vardagliga trakasserier som grovt våld. Stadskontoret ser positivt på motionärens intentioner om att uppmärksamma den rådande ojämlikheten mellan könen baserat på föreställningar om femininitets- och maskulinitetsnormer. Skollagen och läroplanerna uttrycker tydligt att skolan har ett uppdrag att motverka traditionella könsmonster och att jämställdhet ska förmedlas som ett grundläggande demokratiskt värde. Förskolan, skolan och annan verksamhet som regleras i skollagen ska vara fri från diskriminering och kränkande behandling. Alla barn och elever har rätt att lära och utvecklas i en trygg miljö och bemötas med respekt. Bestämmelser om åtgärder mot diskriminering finns i diskrimineringslagen och kränkande behandling är det begrepp som används i sjätte kapitlet i skollagen. Kränkande behandling avser ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet. Diskriminering enligt diskrimineringslagen är förenklat att någon missgynnas eller kränks.

Däremot ska missgynnandet eller kränkningen ha samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Trakasserier och sexuella trakasserier är två olika former av diskriminering. Trakasserier är ett uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet och som har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna medan sexuella trakasserier är ett uppträdande som är av sexuell natur som kränker ett barns eller en elevs värdighet (Kränkande behandling 6 kap. 3 paragrafen skollagen).

Malmö stad som huvudman är skyldig att se till att det i grundskolans och gymnasieskolans verksamheter genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Det handlar om att undanröja risker för att barn och elever blir utsatta för kränkande behandling inom ramen för verksamheten. Skolverket rekommenderar att det förebyggande arbetet genomförs i en systematisk process som omfattar kartläggning, analys, mål och åtgärder samt uppföljning och utvärdering vilket båda skolnämnderna i Malmö stad anger att de arbetar med, i sina yttranden. Huvudmannen är skyldig att se till att det i varje verksamhet (till exempel i varje förskola eller skola) årligen upprättas en plan mot kränkande behandling. Barn och elever ska medverka i arbetet med aktiva åtgärder med hänsyn till barnets och elevens ålder och mognad. Barns och elevers deltagande i arbetet med aktiva åtgärder mot diskriminering regleras från och med den 1 januari 2017 i diskrimineringslagen. Det har också införts en skyldighet att ha riktlinjer och rutiner för verksamheten i syfte att förhindra trakasserier och sexuella trakasserier. Därtill har ett allmänt krav på skriftlig dokumentation införts.

En uppdelning av elever efter kön som motionären föreslår riskerar att missgynna elever, dels om verksamheten i grupperna skiljer sig från varandra, dels om någon elev upplever könsuppdelningen i sig som negativ. För det fall att verksamheten skiljer sig åt mellan grupperna är risken uppenbar för att någon elev kan uppleva en förlust eller ett obehag av att placeras i en viss grupp (prop. 2007/09:95 s. 487). Alla elever har rätt till utbildning enligt skollagen och därmed måste utgångspunkten vara att eleverna, oavsett könstillhörighet, i allmänhet ska anses vara i en jämförbar situation i fråga om utbildningsverksamhet som regleras i skollagen. Utrymmet för att dela upp elever efter kön är mycket begränsat enligt DO (Diskrimineringsombudsmannen). För att könsuppdelade grupper inte ska utgöra diskriminering krävs antingen att verksamheten i grupperna är likvärdig och att ingen elev upplever det som ett missgynnande att delas upp efter kön, eller att uppdelningen är begränsad till moment där elevernas könstillhörighet undantagsvis är av sådan betydelse att de inte befinner sig i en jämförbar situation. Att dela upp elever efter kön riskerar också att leda till diskriminering som har samband med könsöverskridande identitet eller uttryck, till exempel när skolan eller utbildningsanordnaren avgör elevernas könstillhörighet. Vid en systematisk uppdelning av eleverna efter kön i inte helt obetydliga delar av verksamheten är risken för diskriminering stor enligt diskrimineringsombudsmannen.

Alla elever har enligt läroplanen rätt till sex- och samlevnadsundervisning och skolan spelar en viktig roll i arbetet med att främja en god sexualitet och i att lära ut att det går att lära sig ett ansvarsfullt och säkert sexuellt beteende. Sex- och samlevnad ingår som en integrerad del i många av kurs- och ämnesplanerna och det hindrar inte den enskilda läraren att prioritera sex- och samlevnadsundervisning i något av dessa ämnen/kurser under förutsättning att eleverna uppfyller målen i övrigt med det aktuella ämnet/kursen. Ansvar för kunskapsområdet vilar på så sätt på flera lärare och ska tas upp inom ramen för många kurser och ämnen.

Elevhälsan i Malmö stads skolor arbetar enligt skolnämnderna förebyggande genom bland annat individuella hälsosamtal, värderingsövningar och samtal om sexuell hälsa, relationer och könsroller. Samtliga skolnämnder i Malmö stad bedriver en strategisk satsning i normkritik ur ett intersektionellt perspektiv och mot diskriminering. Alla chefer och pedagogisk personal erbjuds utbildning i frågorna men också stöd från kommuncentralt håll vid behov.

I Malmö stads budget för 2018 har grundskolenämnden och gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden fått i uppdrag att utveckla stadens elevhälsoarbete och i det sammanhanget HBTQ-certifiera densamma. HBTQ-certifiering är en normkritisk utbildning som RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter) håller. Det handlar bland annat om att bli bättre på bemötande, inkluderande och normkritik. Elevhälsans hälsofrämjande insatser syftar enligt grundskoleförvaltningen till att skapa och bibehålla öppna och inkluderande miljöer som stimulerar till lärande och utveckling. Som ett led i detta arbete, samt med utgångspunkt i det pågående strategiska arbetet kring normkritik, avser förvaltningen även att initiera en HBTQ-certifiering för elevhälsans personal i både grundskola och gymnasieskola. Förvaltningen driver dessutom ett projekt kring elevers sexuella hälsa.¹

---

¹ Grundskoleförvaltningen, *Nämndbudget 2018*

För att en skola ska kunna införa utbildning i feministiskt självförsvar i grundskolans obligatoriska undervisning måste en ansökan lämnas in till Skolverket om att införa det som ämne. Feministiskt självförsvar skulle i så fall kunna införas via *elevens val* med en egen kursplan och kunskapskrav, alternativt som *lokalt tillval* med tydlig inriktning och innehåll. Ett lokalt tillval avviker till sitt innehåll och sin inriktning från grundskolans kursplaner vilket innebär att det skulle försvåra möjligheten att anordna feministiskt självförsvar när mycket av det som föreslås redan tas upp i de befintliga ämnena i grundskolan, samt att det finns möjlighet för den enskilda skolan eller läraren att prioritera inom ramen för sitt ämne/kurs. Vad gäller förslaget om att införa feministiskt självförsvar i gymnasieskolan som valbar kurs, framgår det i 1 kap. 6 paragrafen gymnasieförordningen (2010:2039) att en ny kurs ska ge kunskaper i ett befintligt ämne eller i ett nytt ämne. Vidare framgår att en huvudman eller en annan intressent får ansöka hos Skolverket om en ny kurs.

Det finns två områden som är viktiga för jämställdhetsutvecklingen i skolan. Dessa är lärarnas betydelse för realisering och skapande av reell, upplevd jämställdhet i utbildningsområdet och, ett område som hör ihop med det förra, hur jämställdhet och lärande ses som sammanlänkade för att utbildningssystemets bärande princip om likvärdighet ska kunna uppnås. Alltså vad, hur och varför görs det som görs i utbildningen, och hur gör det människor till lärande individer i ett system som ska garantera alla lika möjligheter till lärande och utveckling, både med avseende på identitetsutveckling och på mental utveckling.²

Sammantaget bedömer stadskontoret skolnämndernas lagstadgade uppdrag och ansvar, pågående arbete inom området och möjligheten för skolor, lärare att planera och prioritera innehållet i elevernas undervisning, samt att Malmö stad som huvudman med bland annat jämställdhetsintegrering och antidiskrimineringsarbete som prioriterade områden, ger goda förutsättningar för alla barn och elever att utvecklas utifrån sin förmåga oberoende av könsidentitet. Stadskontoret föreslår därmed att motionen anses besvarad med vad som anförts i ärendet.

Ansvariga

Bertil Siöström Avdelningschef
Eva Marie Tancred Utvecklingssekreterare
Andreas Norbrant Stadsdirektör

---

² SOU 2015:86, *Forskarrapporter till Jämställdhetsutredningen*